

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

כניסת שבת:

תל אביב 19:18

ירושלים 19:02

באר שבע 19:19

פרשת השבוע
בראי הארץ ומצוותיה
מבית מכון התורה והארץ

פרשת ווארץ

פרשת נשא

כתב: יואל יעקבי

י' סיוון תשע"ה | גיליון 15

וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. ואיש את
קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה. (במדבר ה ט-י)

פרשת נשא - קמח ותורה, השילוב המנצח לגילוי שם ה' בעולם

ההזדקקות של הכהנים והלוויים למתנת בשר ודם היא מפתיעה אך מלמדת על רעיון חשוב מאוד המוביל להגשמת מטרתו של ה' בעולמו. בסיוורנו בארץ נבקר בעז"ה במצפה, זו של סוף ימי הבית השני, וגם של סוף יום הבית הראשון, וגם של שמואל הנביא. אולי זו אחת אולי שתים ואולי יותר.

יאמר האומר: אין מה לעשות, כך בנוי העולם, עולם הרוח אינו יכול לפרנס את עצמו והוא נזקק לקשר עם עולם החומר לצורך זאת. הבעיה בתשובה כזו שהיא שוכחת פרט מאוד חשוב, והוא שה' לא הגיע לעולם קיים וניסה להכניס את תורתו לתוכו. ה' יתברך בעצמו ברא את העולם בצורה הטובה ביותר המתאימה למטרתו. יוצא אם כן שהעולם נברא בצורה הטובה ביותר המובילה לתיקון השלם ביותר האפשרי בהתאם למטרה שלשמה ברא ה' את העולם, והדרך הקיימת לקיומו של עולם התורה היא דרך של לכתחילה, לפחות בשלב זה של קיומו של העולם (לעתיד לבוא המציאות תהיה שונה לחלוטין). וכעת עלינו לנסות בעזרת ה' להבין כפי יכולתנו מהו הרעיון שמסתתר מאחורי צורת ההנהגה הזו.

דירה בתחתונים על ידי הקמח החיוני לתורה

מסתבר שהקב"ה רצה שהעולם יהיה לא רק עולם של 'יששכר', עולם של לומדי תורה, אלא גם עולם של 'זבולון', אנשים שאמנם עוסקים גם הם בתורה ובמצוות אך עיסוקי הקודש אינם תופסים את מרבית נפח הזמן שלהם. מבחינה מסויימת ה'זבולונים' מיישמים את תכלית בריאת האדם בעולם הזה, הם אלו שבכוחם לשכן את שמו של ה' גם בעולם הגשמי. אולם לצורך זה הם נדרשים ל'יששכרים' שידריכו אותם כיצד לעשות זאת. הקשר ביניהם הוא הכרחי, לא רק כדי של'יששכרים' יהיה מה לאכול, ולא רק כדי של'זבולונים' יהיו זכויות לעולם הבא. הקשר הזה הוא הכרחי כדי שלקב"ה תהיה דירה בעולם התחתון. זו, כידוע, עיקר מטרתו של ה' בבריאת העולם.

הבעיה הקשה עלולה לנבוע לא מכיוונם של ה'זבולונים', שגם להם יש נשמה שדורשת את תפקידה, והם מקבלים מספיק תזכורות על כך שעושרם הוא בר חלוף ושעליהם לדאוג לחיי הנצח. הבעיה היא דווקא אצל ה'יששכרים', אותם אלו ששוקעים כל היום בעולם הרוח האלוקי. אלמלא טרדות העולם הזה ואילו הם היו מקבלים 'מן' תמידי, הם כלל לא היו מרגישים שחסר להם, והם עלולים היו להישאר במגדל השן הרוחני שלהם ולא להוציא את השפעתם החוצה, וכך מטרתו של ה' בבריאת העולם לא היתה מתגשמת חלילה.

"וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה" (במדבר ה ט-י)

וכל תרומה וכו' – אמר ר' ישמעאל: וכי תרומה מקריבין לכהן?! והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות! ומה תלמוד לומר: 'אשר יקריבו לכהן?' אלו הביכורים... בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהיו ניתנין לכהן (רש"י על פי הספרי)

'לו יהיו' – יכול יטול הכהן מתנותיו ברוע? תלמוד לומר: 'ואיש את קדשיו לו יהיו' – מגיד שטובת הנאתו (= ליתנם לכל כהן שרצה) לבעלים (ספרי)

תורה הנזקקת לקמח – הנהגה של לכתחילה

אחת הבעיות הניצבות לפתחו של כל ראש מוסד תורני, צדיק ובעל מידות ככל שיהיה היא בעיית ה'קמח' החיוני לתורה. הטוב ביותר, לכאורה, הוא שלא יהיה צורך להזדקק למתנת בשר ודם, ושעולם הרוח יפרנס את עצמו ולא יזדקק לבריות. המציאות הזו גורמת להשפלה של התורה שנזקקת כביכול לחסדי נדיבים, וחמור מכך, נוצר מקום ל'אינשי דלא מעלי', אנשים שלמדו תורה אך מידותיהם אינם מושלמות, שעלולים להתחנף לבעלי המאה ואף לסלף חלילה את התורה כדי למצוא חן בעיניהם.

יחדיו – הרי שהחשיב אותם כדבר אחד ולכן נותן פאה אחת, לעומת זאת, אם קצר אותם בנפרד – הרי שהוא החשיב אותם כשני מינים נפרדים, ולכן עליו לתת פאה נפרדת לכל אחד מהמינים.

גרגרים מיני חיטה שונים

השם 'מצפה' יכול לשמש כשם של מספר ישובים בארץ, המתאפיינים בגובה רב ובתצפית למרחוק. ישוב בשם זה מזכר כאחת מערי שבט בנימין, כעיר בה נערך אחד ממעמדות התשובה המשמעותיים של שמואל הנביא והמזוהים ביותר עימו ("מי שענה לשמואל במצפה הוא יעננו") וגם כבירתו של גדליה בן אחיקם, הממונה על שרידי יהודה שנותרו בארץ אחרי חורבן בית ראשון וגלות בבל, ושב אירעה גם רציחתו שהובילה לגלות ולאובדן העצמאות הסופי. בבית שני מוזכרת המצפה כמקום כינוס התעוררות רוחני שערך יהודה המכבי לחייליו ערב קרב אמאוס, שם נזכר (בספר מכבים) "כי מקום תפילה היה במצפה לפני ישראל".

שתי 'מועמדות' מרכזיות יש למיקום המצפה: א. נבי סמואל שם מצוין קברו של שמואל הנביא בין שכונת רמות בירושלים לגבעת זאב; ב. בתל א-נצבה הצפוני יותר. ישנם פסוקים התומכים יותר בזיהוי זה ויש התומכים בזיהוי האחר. יתכן מאוד גם כי מדובר בשתי ערים בעלות שם זהה אך מיקום שונה. המצפה עליה מדובר במסכת פאה וזמנה מסוף ימי הבית השני, יכולה להיות עיר אחרת לחלוטין, אך סביר שהיא אחת משתי אלו. הדבר נובע (לדעת בן ציון סגל) מהעובדה שר' שמעון עלה יחד עם רבן גמליאל (הזקן) לשאול את הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית, כנראה בגלל שירושלים הייתה סמוכה לשם. שני הזיהויים הללו נמצאים לא הרחק מירושלים, מצפון לה, ולכן שניהם אפשריים.

קבר שמואל הנביא- נבי סמואל

מקבלים 'מן' תמיד, הם כלל לא היו מרגישים שחסר להם, והם עלולים היו להישאר במגדל השן הרוחני שלהם ולא להוציא את השפעתם החוצה, וכך מטרתו של ה' בבריאת העולם לא היתה מתגשמת חלילה.

כדי שזה לא יקרה, יצר הקב"ה את ההזדקקות ההכרחית הזו בין אנשי הרוח לאנשי החומר. שניהם שותפים שווים באותו מפעל שכל תכליתו לגלות את שם ה' בעולם. לכן הכוהן והלוי, אותם אלו שלא קיבלו נחלה כי ה' הוא נחלתם, וכדי ש"יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", נאלצים לחזור על הגרנות, או לפחות להזדקק למתנותיהם של החקלאים כדי שיוכלו להתקיים. מנגד, טובת ההנאה היא בידי הבעלים. כוהן ולוי ספציפיים אינם יכולים לכפות על הבעלים לתת להם דווקא את התרומות והמעשרות. מכיוון שהמטרה היא התקשרות בין הכוח הרוחני לכוח הגשמי בעם ישראל, צריך שזה יהיה דווקא בין כאלה שאכן יכול להיווצר ביניהם קשר רוחני. הבעלים יכול לתת את המתנות הללו דווקא לאותו מדריך רוחני אליו הוא מרגיש קשור וממנו הוא מרגיש כי הוא יונק את ההדרכה המתאימה לו אישית כדי לבצע את תיקונו בעולם המעשה.

אותה צורת עבודה רוחנית שהוזכרה כאן נכונה כלפי היחס בין הכוהנים והלוויים ובין שאר ישראל, והיא נכונה גם לגבי היחס בין עולם התורה ולומדי התורה לבין שאר האומה. כמובן, שעל שני הצדדים מוטל שלא להתבלבל. לומדי התורה אמורים לזכור שאת הכסף הם אמורים לקבל מה', אלא שרצונו של ה' הוא שהכסף יגיע דווקא דרך בני אדם, כדי שהעולם יגיע לידי תיקונו. לכן לחנופה ח"ו בודאי שאין שום מקום כאן. מצד שני, לתורם הכסף אסור לחשוב שלומדי התורה צריכים לנשק את ידיו עבור הטובה שגמל להם. הוא לא גמל להם טובה, הוא בסך הכל מילא את חלקו בהסכם החשוב הזה, שהוא זה שיכול להביא את העולם אל תיקונו המלא.

גידול שני מיני חיטים במצפה

מעשה ששאל ר' שמעון איש המצפה לפני רבן גמליאל ועלו ללשכת הגזית ושאלו. אמר נחום הבלר: מקובל אני מר' מיאשה, שקיבל מאבא שקיבל מן הזוגות שקיבלו מן הנביאים הלכה למשה מסיני בזרע את שדהו שני מיני חיטים, אם עשאו גורן אחת – נותן פאה אחת, עשאו שתי גרנות – נותן שתי פאות. (פאה ב ו)

אחת ממתנות העניים היא הפאה, אותה חייב בעל השדה להשאיר בסוף שדהו (וגם בסוף האילן או המטע). על פי ההלכה ניתן לתת פאה אחת לכל הגידולים שגידל בעל השדה מאותו מין, גם אם קצרים בשני זמנים שונים. לעומת זאת, אין הוא יכול לתת פאה אחת אם גידל שני מינים שונים, גם אם קצרים יחדיו. השאלה ששאל ר' שמעון איש המצפה את רבן גמליאל נוגעת למקרה ביניים, בו זרע אדם שני מיני חיטים (ככל הנראה הכוונה למה שנכון יותר לקרוא בלשון המדעית של ימינו 'שני זני חיטים'). התשובה שהתקבלה, ושמקורה קדום מאוד (נדיר מאוד למצוא במשנה ייחוס מפורש של הלכות אחורה כל כך, בלי להסתפק באמירה 'הלכה למשה מסיני' אלא לפרט את שלשלת המסירה כולה), היא שהדבר תלוי כיצד המגדל התייחס לשני מיני החיטים: אם הוא קצר אותם